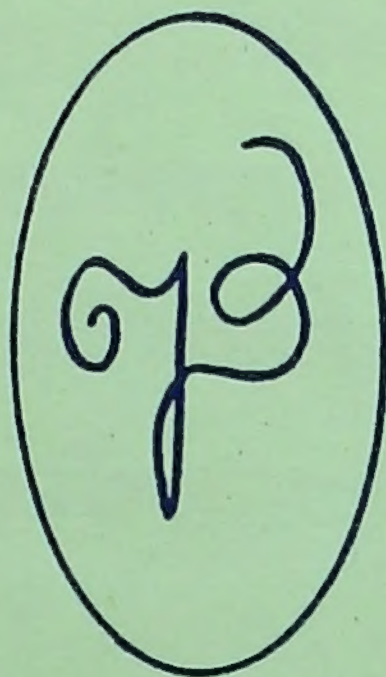

๓ ตุลาคม ๒๕๒๐

พุทธชยมังคลคาถา
มหากาณิกชยรุมังคลคาถา
คาถาชินบัญชร
มองเมืองไทยทางพุทธบัญชร

๓ ตุลาคม ๒๕๒๐

คำนำ

ในการบำเพ็ญกุศลประจำปี ๓ ตุลาคม ๒๕๒๐ นี้ มูลนิธิส่งเสริมสมาธิได้พิมพ์หนังสือเล่มนี้เพื่อแจกเป็นการส่งเสริมสมาธิปฏิบัติ และศาสตราจารย์บังอร สว่างวโรรส ได้พิมพ์หนังสือธรรมสองภาษา เพื่อแจกเป็นการเผยแผ่ธรรมอีกเล่มหนึ่ง และได้มีท่านผู้มีเมตตาศรัทธามากท่านได้ช่วยทำบุญในทางต่าง ๆ เช่นด้วยอาหารเลี้ยงพระเป็นต้น จึงขอถวายพระกุศลถวายพระพรและเจริญพรอนุโมทนาในทุก ๆ องค์ทุก ๆ ท่าน

อนึ่ง ในปีการศึกษา ๒๕๑๙ ได้มีพระเปรียญวัดนี้สอบได้ประโยค ๙ หนึ่งรูป คือพระมหาลาภ ธนสาโร จึงจัดบำเพ็ญกุศลเป็นการฉลองในโอกาสเดียวกันนี้ด้วย

ธาตุ จิรํ สตํ ธมฺโม ธมฺมทฺธรา จ ปุคฺคลา
สงฺโฆ โหตุ สมคฺโคว อตฺถาย จ หิตาย จ

ขอธรรมของสัตบุรุษทั้งหลาย จงดำรงอยู่นาน และบุคคลทั้งหลายที่ทรงธรรม จงดำรงอยู่นาน ขอพระสงฆ์จงเป็นผู้พร้อมเพรียงกัน เพื่อประโยชน์และเพื่อเกื้อกูล

อมฺเห รกฺขตุ สทฺธมฺโม สพฺเพปิ ธมฺมจาริโน
วุฑฺฒึ สมฺมาปุเณยฺยาม ธมฺเม อริยปฺปเวทิเต

ขอพระสัทธรรมจงรักษาเราทั้งหลาย ผู้ประพฤติธรรม แม้ทั้งปวง ขอเราทั้งหลาย จงถึงความเจริญในธรรมที่พระอริยเจ้าแสดงแล้ว

ญ.ส.

๓ ตุลาคม ๒๕๒๐

คำชี้แจง

คาถาแปลที่พิมพ์ในหนังสือนี้มีสาม คือ พุทธชยมังคลคาถา (พาหุ) มหาการุณิกชยมังคลคาถา และคาถาชินบัญชร

คาถาชินบัญชร เป็นที่นับถือสวดกันแพร่หลาย กล่าวกันว่า เป็นของเจ้าพระคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรํสี) วัดระฆังโฆสิตาราม นายฉันทิชย์ กระแสสินธุ์ ได้เคยนำมาขอให้แปลเพื่อพิมพ์ในหนังสือประวัติของเจ้าพระคุณสมเด็จ ฯ ครั้งหนึ่ง เมื่อนานปีมาแล้ว แต่ก็ยังสงสัยในถ้อยคำและประโยคหลายแห่ง เพราะไม่อาจจับความได้ ทั้งเมื่อได้พบหลายฉบับจากหลายสำนักเข้า ก็ได้พบคำที่ผิดเพี้ยนกันบ้างเกือบทุกฉบับ ไม่อาจจะตัดสินได้ว่าที่ถูกเป็นอย่างไร ได้เคยนึกสงสัยมานานแล้วว่า เจ้าพระคุณสมเด็จ ฯ ได้เรียบเรียงขึ้นเอง หรือได้ต้นแบบมาจากไหน เมื่อไม่นานมานี้ได้มีผู้นำหนังสือมาให้เล่มหนึ่ง เป็นหนังสือขนาดเล็กพิมพ์ในประเทศศรีลังกา ชื่อหนังสือ The Mirror

of The Dhamma (กระจกธรรม) โดยท่านนารทมหาเถระ และท่านกัสสปเถระ ฉบับที่ได้มานี้พิมพ์เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๔ (ของศรีลังกา ตรงกับ พ.ศ. ๒๕๐๓ ของไทย) ค.ศ. ๑๙๖๑ เป็นแบบหนังสือคู่มือธรรมที่จะใช้สวดและปฏิบัติเป็นประจำได้ เริ่มแต่นโม พุทธํ ศีล ๕ ศีล ๘ ศีล ๑๐ คำสรรเสริญคุณพระรัตนตรัย คำบูชา คำสมาธิภาวนาต่าง ๆ บทสวดมี พาหุํ ชินบัญชร มงคลสูตร รตนสูตร เป็นต้น ตัวบาลีพิมพ์ด้วยตัวอักษรสีหฬและอักษรโรมัน มีคำแปลเป็นภาษาอังกฤษ เมื่อได้อ่านชินบัญชรในหนังสือนี้แล้ว ก็ได้พบคำและประโยคที่เคยสงสัยในฉบับที่สวดกันในเมืองไทยซึ่งจับความได้ หายความข้องใจ จึงได้คิดว่าจะคัดฉบับลังกามาพิมพ์เพื่อผู้ที่ต้องการทราบจะได้อ่านพิจารณาและคิดจะปรับปรุงฉบับที่สวดกันในเมืองไทย อนุวัตรฉบับลังกาเฉพาะที่เห็นว่าสมควรจะปรับปรุงด้วย ทั้งสองฉบับนี้ เมื่อเทียบกันแล้ว ก็รู้สึกว่าต้นฉบับเดิมนั้นเป็นอันเดียวกันแน่ ฉบับลังกามี ๒๒ บท ส่วนฉบับที่สวดกันในเมืองไทย มี ๑๔ บท ก็คือ ๑๔ บทข้างต้นของฉบับลังกานั้นเอง เพราะความเดียวกัน

ถ้อยคำก็เป็นอันเดียวกันโดยมาก ส่วนคำอธิษฐานตอนท้ายบทที่ ๑๔ ของฉบับที่สวดกันในเมืองไทย ย่อตัดมาอย่างรวบรัดดีมาก ส่วนบทคาถาที่ ๑๒ และ ๑๓ สับบรรทัดกัน เมื่อแก้ใหม่ตามฉบับที่ปรับปรุงแล้วนี้ จะถูกลำดับดี

ในการพิมพ์นี้ เรียงชินบัญชรฉบับลังกาไว้ก่อน คงไว้ตามต้นฉบับทุกประการ แล้วมีคำแปลเป็นภาษาไทยซึ่งได้แปลขึ้นในคราวที่พิมพ์แต่ครั้งแรก (พ.ศ. ๒๕๑๘) ต่อจากนั้นชินบัญชรฉบับที่สวดกันในเมืองไทยปรับปรุงขึ้นใหม่ อนุวัตรแบบลังกาเฉพาะที่เห็นว่าสมควร และมีคำแปลเป็นภาษาไทยที่แปลขึ้นใหม่เช่นเดียวกัน ในการแปลครั้งหลังนี้ไม่ได้เทียบกับคำแปลเก่าที่เคยแปลไว้เพราะไม่พบฉบับที่แปลไว้

บทสวดพาหุํ มหาการุณิโก และชินบัญชร เป็นที่นิยมสวดกันในเมืองไทยมาช้านาน แต่บทสวดพาหุํและมหาการุณิโกมีถ้อยคำยุติที่แน่นอน ส่วนบทสวดชินบัญชร แต่ละฉบับแต่ละสำนักยังผิดแผกกันอยู่ ถ้าอาจทำให้ยุติเป็นแบบเดียวกันได้ ก็จะเป็นการดี

๒๕๒๐

พุทฺธชยมงฺคลคาถา

๑. พาหุํสหสฺสมภินิมฺมิตสาวุธนฺตํ
คฺรีเมขลํ อุทิตโฆรสเสนมารํ
ทานาทิธมฺมวิธินา ชิตวา มุนินฺโท
ตนฺเตชสา ภวตุ เต ชยมงฺคลานิ.[๑]

๒. มาราติเรกมภิยุชฺฌิตสพฺพรตฺตึ
โฆรมฺปนาฬวกมกฺขมถทฺธยกฺขํ
ขนฺตีสุทนฺตวิธินา ชิตวา มุนินฺโท
ตนฺเตชสา ภวตุ เต ชยมงฺคลานิ.

๓. นาฬาคิรึ คชวรํ อติมตฺตภูตํ
ทาวคฺคิจกฺกมสนีว สุทารุณนฺตํ
เมตฺตมฺพุเสกวิธินา ชิตวา มุนินฺโท
ตนฺเตชสา ภวตุ เต ชยมงฺคลานิ.

๔. อุกฺขิตฺตขคฺคมติหตฺถสุทารุณนฺตํ
ธาวนฺติโยชนปถงฺคุลิมาลวนฺตํ
อิทฺธีภิสงฺขตมโน ชิตวา มุนินฺโท
ตนฺเตชสา ภวตุ เต ชยมงฺคลานิ.

---

๑. ถ้าสวดมคธ เปลี่ยนเป็น ชยมงฺคลคฺคํ ทุกบท.

๕. กตฺวาน กฏฺฐมุทรํ อิว คพฺภินียา
จิญฺจาย ทุฏฺฐวจนํ ชนกายมชฺเฌ
สนฺเตน โสมวิธินา ชิตวา มุนินฺโท
ตนฺเตชสา ภวตุ เต ชยมงฺคลานิ.

๖. สจฺจํ วิหาย มติสจฺจกวาทเกตุํ
วาทาภิโรปิตมนํ อติอนฺธภูตํ
ปญฺญาปทีปชลิโต ชิตวา มุนินฺโท
ตนฺเตชสา ภวตุ เต ชยมงฺคลานิ.

๗. นนฺโทปนนฺทภุชคํ วิพุธํ มหิทฺธึ
ปุตฺเตน เถรภุชเคน ทมาปยนฺโต
อิทฺธูปเทสวิธินา ชิตวา มุนินฺโท
ตนฺเตชสา ภวตุ เต ชยมงฺคลานิ.

๘. ทุคฺคาหทิฏฺฐิภุชเคน สุทฏฺฐหตฺถํ
พฺรหฺมํ วิสุทฺธิชุติมิทฺธิพกาภิธานํ
ญาณาคเทน วิธินา ชิตวา มุนินฺโท
ตนฺเตชสา ภวตุ เต ชยมงฺคลานิ.

๙. เอตาปิ พุทฺธชยมงฺคลอฏฺฐคาถา
โย วาจโน ทินทิเน สรเต มตนฺที
หิตฺวานเนกวิวิธานิ จุปทฺทวานิ
โมกฺขํ สุขํ อธิคเมยฺย นโร สปญฺโญ.

คำแปล พุทธชยมังคลคาถา

๑. พระจอมมุนีได้ทรงชนะพญามารผู้นิรมิตแขนมากตั้งพัน ถืออาวุธครบมือ ขี่คชสารคีรีเมขละพร้อมด้วยเสนามาร โห่ร้องก้องกึก ด้วยธรรมวิธีมีทานบารมีเป็นต้น

ขอชัยมงคลทั้งหลาย จงมีแก่ท่าน ด้วยเดชแห่งพระพุทธชัยมงคลนั้น.

๒. พระจอมมุนีได้ทรงชนะอาฬวกยักษ์ผู้กระด้างปราศจากความอดทน ร้ายกาจ ต่อสู้ทรหดยิ่งกว่ามารจนตลอดรุ่ง ด้วยวิธีทรมานเป็นอันดี คือ พระขันตี

ขอชัยมงคลทั้งหลาย จงมีแก่ท่าน ด้วยเดชแห่งพระพุทธชัยมงคลนั้น.

๓. พระจอมมุนีได้ทรงชนะช้างตัวประเสริฐชื่อนาฬาคีรี เป็นช้างเมามันยิ่งนัก แสนที่จะทารุณประดุจไฟป่า และจักราวุธ และสายฟ้า ด้วยวิธีรดลงด้วยน้ำ คือ พระเมตตา

ขอชัยมงคลทั้งหลาย จงมีแก่ท่าน ด้วยเดชแห่งพระพุทธชัยมงคลนั้น.

๔. พระจอมมุนีทรงมีพระมนัสมีฤทธิ์อันปรุงแต่งแล้ว ได้ทรงชนะโจรชื่อองคุลิมาล (ผู้มีพวงคือนิ้วมือมนุษย์) แสนร้ายกาจ มีฝีมือ เงื้อดาบวิ่งไล่พระองค์ไปสิ้นทาง ๓ โยชน์

ขอชัยมงคลทั้งหลาย จงมีแก่ท่าน ด้วยเดชแห่งพระพุทธชัยมงคลนั้น.

๕. พระจอมมุนีได้ทรงชนะความกล่าวร้ายของนางจิญจมาณวิกา ทำอาการประหนึ่งว่ามีครรภ์ เพราะทำไม้มีสัณฐานอันกลมให้เป็นประดุจมีท้อง ด้วยวิธีสมาธิอันงาม คือความระงับพระหฤทัยในท่ามกลางหมู่ชน

ขอชัยมงคลทั้งหลาย จงมีแก่ท่าน ด้วยเดชแห่งพระพุทธชัยมงคลนั้น.

๖. พระจอมมุนีทรงรุ่งเรืองแล้วด้วยประทีป คือปัญญา ได้ทรงชนะสัจจกนิครนถ์ ผู้ถือตัวว่าฉลาด เป็นเจ้าคารมผู้มีชื่อเสียง สละเสียซึ่งความสัตย์ มีใจมุ่งจะยกถ้อยคำของตน เป็นผู้มืดมนยิ่งนัก

ขอชัยมงคลทั้งหลาย จงมีแก่ท่าน ด้วยเดชแห่งพระพุทธชัยมงคลนั้น.

๗. พระจอมมุนีทรงโปรดให้พระโมคคัลลานเถระพุทธชิโนรส นิรมิตกายเป็นนาคราช ไปทรมานพญานาคชื่อนันโทปนันทะ ผู้มีความรู้ผิด มีฤทธิมากด้วยวิธีใช้ฤทธิ

ขอชัยมงคลทั้งหลาย จงมีแก่ท่าน ด้วยเดชแห่งพระพุทธชัยมงคลนั้น.

๘. พระจอมมุนีได้ทรงชนะพรหม ผู้มีนามว่า พกะ ผู้มีฤทธิรุ่งเรืองสว่างไสว มีมืออันงูพิษคือทิฏฐิที่เป็นเหตุถือผิดขบเอาแล้ว ด้วยวิธีวางยาอันพิเศษ คือเทศนาญาณ

ขอชัยมงคลทั้งหลาย จงมีแก่ท่าน ด้วยเดชแห่งพระพุทธชัยมงคลนั้น.

๙. นรชนใดมีปัญญา ไม่เกียจคร้าน สวดก็ดี ระลึกก็ดี ซึ่งพระพุทธชัยมงคล ๘ คาถา แม้เหล่านี้ทุก ๆ วัน นรชนนั้นพึงละเสียได้ซึ่งอุปัทวันตรายทั้งหลายเป็นอเนก ถึงซึ่งโมกขะ อันเป็นสุข.

มหาการุณิกชยมังคลคาถา

๑ มหาการุณิโก นาโถ หิตาย สพฺพปาณินํ
ปูเรตฺวา ปารมี สพฺพา ปตฺโต สมฺโพธิมุตฺตมํ

๒ เอเตน สจฺจวชฺเชน โหตุ เต ชยมงฺคลํ

๓ ชยนฺโต โพธิยา มูเล สกฺยานํ นนฺทิวฑฺฒโน
เอวํ ตฺวํ วิชโย โหหิ ชยสฺสุ ชยมงฺคเล

๔ อปราชิตปลฺลงฺเก สีเส ปฐวิโปกฺขเร
อภิเสเก สพฺพพุทฺธานํ อคฺคปฺปตฺโต ปโมทติ

๕ สุนกฺขตฺตํ สุมงฺคลํ สุปภาตํ สุหุฏฺฐิตํ
สุขโณ สุมุหุตฺโต จ สุยิฏฺฐํ พฺรหฺมจาริสุ

๖ ปทกฺขิณํ กายกมฺมํ วาจากมฺมํ ปทกฺขิณํ
ปทกฺขิณํ มโนกมฺมํ ปณิธี เต ปทกฺขิณา

๗ ปทกฺขิณานิ กตฺวาน ลภนฺตตฺเถ ปทกฺขิเณ.

คำแปล มหาการุณิกชยมังคลคาถา

๑. พระพุทธเจ้าผู้ทรงประกอบด้วยพระมหากรุณา ทรงเป็นที่พึ่งของโลก ทรงบำเพ็ญบารมีทั้งหลายครบบริบูรณ์ เพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่สรรพสัตว์ ถึงแล้วซึ่งความตรัสรู้เองอันอุดม

๒. ด้วยการกล่าวสัจจะนี้ ขอชัยมงคลจงมีแก่ท่าน

๓. พระจอมมุนี ผู้เจริญความยินดี (บุตร) แห่งศากยวงศ์ ทรงชนะที่ควงไม้โพธิ์ ขอท่านจงมีชัยจงชนะในชัยมงคล เหมือนฉะนั้น

๔. พระองค์ถึงความเป็นผู้เลิศ ปราโมทย์อยู่ ณ บัลลังก์อันไม่กลับแพ้ เหนือพื้นปฐพีอันบริสุทธิ์ เป็นยอดธรณีที่อภิเษกของพระพุทธเจ้าทุกพระองค์

๕. ฤกษ์ดี มงคลดี สว่างดี รุ่งดี ขณะดี ครู่ดีด้วย บูชาดีในพรหมจารีทั้งหลาย

๖. กายกรรมเป็นเบื้องขวา คือชอบธรรม วจีกรรมเป็นเบื้องขวา คือชอบธรรม มโนกรรมเป็นเบื้องขวา คือชอบธรรม ความปรารถนาของท่านเป็น

เบื้องขวา คือชอบธรรม

๗. ทำกรรมอันเป็นเบื้องขวา คือชอบธรรม ย่อมได้ประโยชน์ทั้งหลายอันเป็นเบื้องขวา คือชอบธรรม.

วิธีสวดพาหุ ๘ บท ประจำวัน ๘ ทิศ

๘ ทิศ มีดังนี้ บูรพา อาคเนย์ ทักษิณ หรดี บัจฉิม พายัพ อุดร อีสาน

วิธีสวดมีดังนี้

วันจันทร์ บทที่ ๑ สำหรับทิศบูรพา
บทที่ ๒ สำหรับทิศอาคเนย์
บทที่ ๓ สำหรับทิศทักษิณ
บทที่ ๔ สำหรับทิศหรดี
บทที่ ๕ สำหรับทิศบัจฉิม
บทที่ ๖ สำหรับทิศพายัพ
บทที่ ๗ สำหรับทิศอุดร
บทที่ ๘ สำหรับทิศอีสาน

วันอังคาร บทที่ ๑ สำหรับทิศอาคเนย์
บทที่ ๒ สำหรับทิศทักษิณ
บทที่ ๓ สำหรับทิศหรดี
บทที่ ๔ สำหรับทิศบัจฉิม
บทที่ ๕ สำหรับทิศพายัพ

	บทที่ ๖ สำหรับทิศอุดร
	บทที่ ๗ สำหรับทิศอีสาน
	บทที่ ๘ สำหรับทิศบูรพา
วันพุธ	บทที่ ๑ สำหรับทิศทักษิณ
(กลางวัน)	บทที่ ๒ สำหรับทิศหรดี
	บทที่ ๓ สำหรับทิศปัจฉิม
	บทที่ ๔ สำหรับทิศพายัพ
	บทที่ ๕ สำหรับทิศอุดร
	บทที่ ๖ สำหรับทิศอีสาน
	บทที่ ๗ สำหรับทิศบูรพา
	บทที่ ๘ สำหรับทิศอาคเนย์
วันพุธ	บทที่ ๑ สำหรับทิศพายัพ
(กลางคืน)	บทที่ ๒ สำหรับทิศอุดร
	บทที่ ๓ สำหรับทิศอีสาน
	บทที่ ๔ สำหรับทิศบูรพา
	บทที่ ๕ สำหรับทิศอาคเนย์
	บทที่ ๖ สำหรับทิศทักษิณ
	บทที่ ๗ สำหรับทิศหรดี
	บทที่ ๘ สำหรับทิศปัจฉิม

วันพฤหัสบดี บทที่ ๑ สำหรับทิศปัจฉิม
บทที่ ๒ สำหรับทิศพายัพ
บทที่ ๓ สำหรับทิศอุดร
บทที่ ๔ สำหรับทิศอีสาน
บทที่ ๕ สำหรับทิศบูรพา
บทที่ ๖ สำหรับทิศอาคเนย์
บทที่ ๗ สำหรับทิศทักษิณ
บทที่ ๘ สำหรับทิศหรดี

วันศุกร์ บทที่ ๑ สำหรับทิศอุดร
บทที่ ๒ สำหรับทิศอีสาน
บทที่ ๓ สำหรับทิศบูรพา
บทที่ ๔ สำหรับทิศอาคเนย์
บทที่ ๕ สำหรับทิศทักษิณ
บทที่ ๖ สำหรับทิศหรดี
บทที่ ๗ สำหรับทิศปัจฉิม
บทที่ ๘ สำหรับทิศพายัพ

วันเสาร์ บทที่ ๑ สำหรับทิศหรดี
บทที่ ๒ สำหรับทิศปัจฉิม
บทที่ ๓ สำหรับทิศพายัพ

บทที่ ๔ สำหรับทิศอุดร
บทที่ ๕ สำหรับทิศอีสาน
บทที่ ๖ สำหรับทิศบูรพา
บทที่ ๗ สำหรับทิศอาคเนย์
บทที่ ๘ สำหรับทิศทักษิณ

วันอาทิตย์ บทที่ ๑ สำหรับทิศอีสาน
บทที่ ๒ สำหรับทิศบูรพา
บทที่ ๓ สำหรับทิศอาคเนย์
บทที่ ๔ สำหรับทิศทักษิณ
บทที่ ๕ สำหรับทิศหรดี
บทที่ ๖ สำหรับทิศปัจฉิม
บทที่ ๗ สำหรับทิศพายัพ
บทที่ ๘ สำหรับทิศอุดร

หมายเหตุ ที่ว่า "บทที่ ๑ สำหรับทิศบูรพา" นั้น หมายความว่า เมื่อสวดบทนี้ ก็ให้ตั้งจิตแผ่ไปในทิศบูรพา เมื่อสวดบทที่ ๒ สำหรับทิศอาคเนย์ ก็ให้ตั้งจิตแผ่ไปในทิศอาคเนย์ เมื่อสวดบทต่อไป ก็ให้ทำดังนี้เรื่อยไปจนจบ.

ชินปญฺชร (ฉบับลังกา)

๑ ชยาสนคตา วีรา	เชตฺวา มารํ สวาหินึ
จตุสจฺจามตรสํ	เย ปิวึสุ นราสภา
๒ ตณฺหงฺกราทโย พุทฺธา	อฏฺฐวีสติ นายกา
สพฺเพ ปติฏฺฐิตา มยฺหํ	มตฺถเก เต มุนิสฺสรา
๓ สิเร ปติฏฺฐิตา พุทฺธา	ธมฺโม จ มม โลจเน
สงฺโฆ ปติฏฺฐิโต มยฺหํ	อุเร สพฺพคุณากโร
๕ หทเย อนุรุทฺโธ จ	สาริปุตฺโต จ ทกฺขิเณ
โกณฺฑญฺโญ ปิฏฺฐิภาคสฺมึ	โมคฺคลฺลาโนสิ วามเก
๕ ทกฺขิเณ สวเน มยฺหํ	อาหุํ อานนฺทราหุลา
กสฺสโป จ มหานาโม	อุโภสุํ วามโสตเก
๖ เกสนฺเต ปิฏฺฐิภาคสฺมึ	สุริโยว ปภงฺกโร
นิสินฺโน สิริสมฺปนฺโน	โสภิโต มุนิปุงฺคโว
๗ กุมารกสฺสโป นาม	มเหสี จิตฺรวาทโก
โส มยฺหํ วทเน นิจฺจํ	ปติฏฺฐาติ คุณากโร
๘ ปุณฺโณ องฺคุลิมาโล จ	อุปาลี นนฺทสีวลี
เถรา ปญฺจ อิเม ชาตา	ลลาฏ ติลกา มม

๙ เสสาสีติ มหาเถรา วิชิตา ชินสาวกา
ชลนฺตา สีลเตเชน องฺคมงฺเคสุ สณฺฐิตา

๑๐ รตนํ ปุรโต อาสิ ทกฺขิเณ เมตฺตสุตฺตกํ
ธชคฺคํ ปจฺฉโต อาสิ วาเม องฺคุลิมาลกํ

๑๑ ขนฺธโมรปริตฺตญฺจ อาฏานาฏิยสุตฺตกํ
อากาสจฺฉทนํ อาสิ เสสา ปาการสณฺฐิตา

๑๒ ชินาณาขลสํยุตฺเต ธมฺมปาการลงฺกเต
วสโต เม จตุกิจฺเจน สทา สมฺพุทฺธปญฺชเร

๑๓ วาตปิตฺตาทิสญฺชาตา พาหิรชฺฌตฺตุปทฺทวา
อเสสา วินยํ ยนฺตุ อนนฺตคุณเตชสา

๑๔ ชินปญฺชรมชฺฌฏฺฐํ วิหรนฺตํ มหีตเล
สทา ปาเลนฺตุ มํ สพฺเพ เต มหาปุริสาสภา

๑๕ อิจฺเจวมจฺจนฺตกโต สุรกฺโข
ชินานุภาเวน ชิตุปฺปทฺทโว
พุทฺธานุภาเวน หตาริสงฺโฆ
จรามิ สทฺธมฺมนุภาวปาลิโต

๑๖ อิจฺเจวมจฺจนฺตกโต สุรกฺโข
ชินานุภาเวน ชิตุปฺปทฺทโว

สพฺพนฺตรายภยทุสฺสุปิ่นํ อกนฺตํ
พุทฺธานุภาวปวเรน ปยาตุ นาสํ

๒๑ สพฺพาวมงฺคลมุปทฺทวทุนฺนิมิตฺตํ
สพฺพีติโรคคหโทสมเสสนินฺทา
สพฺพนฺตรายภยทุสฺสุปิ่นํ อกนฺตํ
ธมฺมานุภาวปวเรน ปยาตุ นาสํ

๒๒ สพฺพาวมงฺคลมุปทฺทวทุนฺนิมิตฺตํ
สพฺพีติโรคคหโทสมเสสนินฺทา
สพฺพนฺตรายภยทุสฺสุปิ่นํ อกนฺตํ
สงฺฆานุภาวปวเรน ปยาตุ นาสํ.

คำแปล คาถาชินปัญชร ฉบับลังกา

๑. พระวีรพุทธะทั้งหลายทรงชนะมารพร้อมทั้งเสนาพาหนะ เสด็จสู่พระทีนั่งแห่งชัยชนะแล้ว พระพุทธวีระเหล่าใดเล่าทรงเป็นผู้ประเสริฐแห่งนรชน ทรงดื่มอมตรสแห่งสัจจะทั้งสี่แล้ว.

๒. พระพุทธะทั้งหลาย ๒๘ พระองค์ มีพระตัณหังกรเป็นต้น ทรงเป็นพระนายกผู้นำโลก พระมุเนศวรจอมมุนีทุกพระองค์นั้นทรงสถิตประทับบนกระหม่อมแห่งข้าพระเจ้า.

๓. พระพุทธะทั้งหลายทรงสถิตประทับบนเศียรเกล้า พระธรรมสถิตประทับที่ดวงตาของข้าพระเจ้า พระสงฆ์ผู้เป็นบ่อเกิดแห่งคุณทั้งปวงสถิตประทับที่อุระของข้าพระเจ้า.

๔. พระอนุรุทธะประทับที่หทัย พระสารีบุตรประทับที่เบื้องขวา พระโกณฑัญญะประทับที่เบื้องหลัง พระโมคคัลลานะประทับที่เบื้องซ้าย.

๕. พระอานนท์และพระราหุลประทับที่หูเบื้องขวาของข้าพระเจ้า พระกัสสปะและพระมหานามทั้งสอง

ประทับที่หูเบื้องซ้าย.

๖. พระโสภิตผู้เป็นมุนีที่แกล้วกล้า ถึงพร้อมด้วยสิริ เหมือนอย่างดวงอาทิตย์ส่องแสงสว่าง ประทับที่สุดผมส่วนเบื้องหลัง.

๗. พระผู้แสวงหาคุณอันใหญ่ ผู้มีวาทะอันวิจิตร ชื่อพระกุมารกัสสป ผู้เป็นบ่อเกิดแห่งคุณนั้น ประทับที่ปากของข้าพระเจ้าเป็นนิตย์.

๘. พระเถระห้าพระองค์เหล่านี้ คือ พระปุณณะ พระอังคุลิมาล พระอุบาลี พระนันทะ พระสีวลี เกิดเหมือนอย่างดิลก (รอยเจิม) ที่หน้าผากของข้าพระเจ้า.

๙. พระมหาเถระทั้งหลาย ๘๐ ที่เหลือจากนี้ ผู้ชนะผู้เป็นสาวกของพระพุทธะผู้ทรงชนะ รุ่งเรืองอยู่ด้วยเดชแห่งศีล สถิตอยู่ที่อังคาพยพทั้งหลาย.

๑๐. พระรตนสูตรประจุอยู่เบื้องหน้า พระเมตตสูตรประจุอยู่เบื้องขวา พระธชัคคสูตรประจุอยู่เบื้องหลัง พระอังคุลิมาลสูตรประจุอยู่เบื้องซ้าย.

๑๑. พระขันธปริตร พระโมรปริตร และพระอาฏานาฏิยสูตร เป็นเหมือนอย่างฟ้าครอบ พระสูตรปริตรทั้งหลายที่เหลือกำหนดหมายเป็นปราการ.

๑๒. เมื่อข้าพระเจ้าอาศัยอยู่ด้วยกิจทั้ง ๔ อย่าง ในบัญชรแห่งพระสัมพุทธะ ประกอบด้วยลานเขตแห่งอาณาอำนาจแห่งพระพุทธะผู้ทรงชนะ ประดับด้วยปราการคือพระธรรมทุกเมื่อ.

๑๓. ขออุปัทวะทั้งภายนอกทั้งภายในทั้งหลาย ที่เกิดจากลมและน้ำดีเป็นต้น จงถึงความสิ้นไป ไม่มีเหลือ ด้วยเดชแห่งพระชินะผู้มีคุณอันไม่มีที่สุด.

๑๔. ขอพระมหาบุรุษผู้เลิศกล้าทั้งหลายทั้งปวงนั้นโปรดอภิบาลข้าพระเจ้าผู้สถิตในท่ามกลางแห่งพระชิน-บัญชรอยู่บนพื้นแผ่นดิน.

๑๕. ข้าพระเจ้าผู้มีการรักษาดีโดยทำให้ครบถ้วนทุกทางอย่างนี้ ด้วยประการฉะนี้ ขอจงชนะอุปัทวันตรายด้วยอานุภาพแห่งพระชินะ ทำลายหมู่แห่งข้าศึก (คือกิเลส) ด้วยอานุภาพแห่งพระพุทธะ อันอานุภาพแห่งพระสัทธรรมอภิบาล ประพฤติอยู่.

๑๖. ข้าพระเจ้าผู้มีการรักษาดีโดยทำให้ครบถ้วนทุกทางอย่างนี้ ด้วยประการฉะนี้ ขอจงชนะอุปัทวันตรายด้วยอานุภาพแห่งพระชินะ ทำลายหมู่แห่งข้าศึก (คือกิเลส) ด้วยอานุภาพแห่งพระธรรม อันอานุภาพ

แห่งพระสัทธรรมอภิบาล ประพฤติอยู่.

๑๗. ข้าพระเจ้ามีการรักษาดีโดยทำให้ครบถ้วนทุกทางอย่างนี้ ด้วยประการฉะนี้ ขอจงชนะอุปัทวันตรายด้วยอานุภาพแห่งพระชินะ ทำลายหมู่แห่งข้าศึก (คือกิเลส) ด้วยอานุภาพแห่งพระสงฆ์ อันอานุภาพแห่งพระสัทธรรมอภิบาล ประพฤติอยู่.

๑๘. ข้าพระเจ้าผู้อันปราการคือพระสัทธรรมแวดล้อม พระอริยะทั้งหลายแปดประทับอยู่ในทิศทั้งแปด พระนาถะคือที่พึ่งทั้งหลายแปดประทับอยู่ในระหว่างนี้ พระชินะทั้งหลายสถิตประทับเหมือนอย่างเพดานเบื้องบนข้าพระเจ้า.

๑๙. พระศาสดาเสด็จขึ้นสู่โพธิ ทรงทำลายมารและเสนามาร ทรงสถิตประทับบนเศียรเกล้าของข้าพระเจ้า พระโมคคัลลานะประทับบนบ่าเบื้องซ้าย พระสารีบุตรประทับบนบ่าเบื้องขวา พระธรรมประจุอยู่ที่อุระในท่ามกลาง พระโพธิสัตว์ผู้ถึงกำเนิดนกยูง ส่องสว่าง เป็นพระนาถะเอกแห่งโลก ไปกับด้วยจรณะคือเท้าทั้งคู่ เพื่อพ้นจากภพ.

๒๐. ขอปวงอวมงคล อุปัทวะ นิมิตร้าย จัญไร

โรค เคราะห์ โทษ นินทาสารพัด อันตราย ภัย ฝันร้าย ที่ไม่ชอบใจทุกประการ จงถึงความสิ้นสูญไป ด้วยอานุภาพอันบวรแห่งพระพุทธะ.

๒๑. ขอปวงอวมงคล อุปัทวะ นิมิตร้าย จัญไร โรค เคราะห์ โทษ นินทาสารพัด อันตราย ภัย ฝันร้าย ที่ไม่ชอบใจ ทุกประการ จงถึงความสิ้นสูญไป ด้วยอานุภาพอันบวรแห่งพระธรรม.

๒๒. ขอปวงอวมงคล อุปัทวะ นิมิตร้าย จัญไร โรค เคราะห์ โทษ นินทาสารพัด อันตราย ภัย ฝันร้าย ที่ไม่ชอบใจ ทุกประการ จงถึงความสิ้นสูญไป ด้วยอานุภาพอันบวรแห่งพระสงฆ์ เทอญ.

หมายเหตุ – เมื่อสวดให้แก่ผู้อื่นใช้ เต แทน เม ใช้ ตว แทน มม ใช้ ตุยฺหํ แทน มยฺหํ ใช้ จราหิ แทน จรามิ และคำแปล ใช้ ท่าน แทน ข้าพระเจ้า ในที่ทุกแห่ง.

คาถาชินปัญชร

(ฉบับที่ใช้สวดกันในเมืองไทย

แต่ปรับปรุงใหม่เฉพาะบางแห่งตามฉบับลังกา)

๑ ชยาสนคตา พุทฺธา เชตฺวา มารํ สวาหินึ
จตุสจฺจามตรสํ เย ปิวึสุ นราสภา
๒ ตณฺหงฺกราทโย พุทฺธา อฏฺฐวีสติ นายกา
สพฺเพ ปติฏฺฐิตา มยฺหํ มตฺถเก เต มุนิสฺสรา
๓ สิเร ปติฏฺฐิโต พุทฺโธ ธมฺโม จ มม โลจเน
สงฺโฆ ปติฏฺฐิโต มยฺหํ อุเร สพฺพคุณากโร
๔ หทเย เม อนุรุทฺโธ สารีปุตฺโต จ ทกฺขิเณ
โกณฺฑญฺโญ ปิฏฺฐิภาคสฺมึ โมคฺคลฺลาโนสิ วามเก
๕ ทกฺขิเณ สวเน มยฺหํ อาสุํ อานนฺทราหุลา
กสฺสโป จ มหานาโม อุโภสุํ วามโสตเก
๖ เกสนฺเต ปิฏฺฐิภาคสฺมึ สุริโยว ปภงฺกโร
นิสินฺโน สิริสมฺปนฺโน โสภิโต มุนิปุงฺคโว
๗ กุมารกสฺสโป เถโร มเหสี จิตฺตวาทโก
โส มยฺหํ วทเน นิจฺจํ ปติฏฺฐาติ คุณากโร

๘ ปุณฺโณ องฺคุลิมาโล จ อุปาลี นนฺทสีวลี
เถรา ปญฺจ อิเม ชาตา นลาเฏ ติลกา มม
๙ เสสาสีติ มหาเถรา วิชิตา ชินสาวกา
ชลนฺตา สีลเตเชน องฺคมงฺเคสุ สณฺฐิตา
๑๐ รตนํ ปุรโต อาสิ ทกฺขิเณ เมตฺตสุตฺตกํ
ธชคฺคํ ปจฺฉโต อาสิ วาเม องฺคุลิมาลกํ
๑๑ ขนฺธโมรปริตฺตญฺจ อาฏานาฏิยสุตฺตกํ
อากาสจฺฉทนํ อาสิ เสสา ปาการสณฺฐิตา
๑๒ ชินาณาพลสํยุตฺเต ธมฺมปาการลงฺกเต
วสโต เม จตุกิจฺเจน สทา สมฺพุทฺธปญฺชเร
๑๓ วาตปิตฺตาทิสญฺชาตา พาหิรชฺฌตฺตุปทฺทวา
อเสสา วินยํ ยนฺตุ อนนฺตชินเตชสา
๑๔ ชินปญฺชรมชฺฌฏฺฐํ วิหรนฺตํ มหีตเล
สทา ปาเลนฺตุ มํ สพฺเพ เต มหาปุริสาสภา
อิจฺเจวมจฺจนฺตกโต สุรกฺโข
ชินานุภาเวน ชิตุปทฺทโว
ธมฺมานุภาเวน ชิตาริสงฺโฆ
สงฺฆานุภาเวน ชิตนฺตราโย
สทฺธมฺมานุภาวปาลิโต จรามิ ชินปญฺชเร.

คำแปล คาถาชินบัญชร ฉบับไทย

(แต่ปรับปรุงใหม่เฉพาะบางแห่งตามฉบับลังกา)

๑. พระพุทธะทั้งหลายทรงชนะมารพร้อมทั้งเสนาพาหนะ เสด็จสู่พระที่นั่งแห่งชัยชนะแล้ว พระพุทธะเหล่าใดเล่าทรงเป็นผู้ประเสริฐแห่งนรชน ทรงดื่มอมตรสแห่งสัจจะทั้งสี่แล้ว.

๒. พระพุทธะทั้งหลาย ๒๘ พระองค์ มีพระตัณหังกรเป็นต้น ทรงเป็นพระนายกผู้นำโลก พระมุเนศวรจอมมุนีทุกพระองค์นั้นทรงสถิตประทับบนกระหม่อมแห่งข้าพระเจ้า.

๓. พระพุทธเจ้าทรงสถิตประทับบนศีรษะ พระธรรมสถิตประทับที่ดวงตาของข้าพระเจ้า พระสงฆ์ผู้เป็นบ่อเกิดแห่งคุณทั้งปวงสถิตประทับที่อุระของข้าพระเจ้า.

๔. พระอนุรุทธประทับที่หทัยของข้าพระเจ้า พระสารีบุตรประทับที่เบื้องขวา พระโกณฑัญญะประทับที่เบื้องหลัง พระโมคคัลลานะประทับที่เบื้องซ้าย.

๕. พระอานนท์และพระราหุลประทับที่หูเบื้องขวาของข้าพระเจ้า พระกัสสปะและพระมหานามทั้งสองประทับที่หูเบื้องซ้าย.

๖. พระโสภิตผู้เป็นมุนีที่แกล้วกล้า ถึงพร้อมด้วยสิริ เหมือนอย่างดวงอาทิตย์ส่องแสงสว่าง ประทับที่สุดผมส่วนเบื้องหลัง.

๗. พระเถระผู้แสวงหาคุณอันใหญ่ ผู้มีวาทะอันวิจิตร ชื่อพระกุมารกัสสป ผู้เป็นบ่อเกิดแห่งคุณนั้นประทับที่ปากของข้าพระเจ้าเป็นนิตย์.

๘. พระเถระห้าพระองค์เหล่านี้ คือ พระปุณณะ พระองคุลิมาล พระอุบาลี พระนันทะ พระสีวลี เกิดเหมือนอย่างดิลก (รอยเจิม) ที่หน้าผากของข้าพระเจ้า.

๙. พระมหาเถระทั้งหลาย ๘๐ ที่เหลือจากนี้ ผู้ชนะ ผู้เป็นสาวกของพระพุทธะผู้ทรงชนะ รุ่งเรืองอยู่ด้วยเดชแห่งศีล สถิตอยู่ที่อังคาพยพทั้งหลาย.

๑๐. พระรตนสูตรประจุอยู่เบื้องหน้า พระเมตตสูตรประจุอยู่เบื้องขวา พระธชัคคสูตรประจุอยู่เบื้องหลัง พระอังคุลิมาลสูตรประจุอยู่เบื้องซ้าย.

๑๑. พระขันธปริตร พระโมรปริตร และพระอาฏานาฏิยสูตร เป็นเหมือนอย่างฟ้าครอบ พระสูตร

ปริตรทั้งหลายที่เหลือกำหนดหมายเป็นปราการ.

๑๒. เมื่อข้าพระเจ้าอาศัยอยู่ด้วยกิจทั้ง ๔ อย่าง ในบัญชรแห่งพระสัมพุทธะ ประกอบด้วยลานเขตแห่งอาณาอำนาจแห่งพระพุทธะผู้ทรงชนะ ประดับด้วยปราการคือพระธรรมทุกเมื่อ.

๑๓. ขออุปัทวะ (เครื่องขัดข้อง) ทั้งภายนอกทั้งภายในทั้งหลาย ที่เกิดจากลมและน้ำดีเป็นต้น จงถึงความสิ้นไป ไม่มีเหลือ ด้วยเดชแห่งพระชินะผู้ไม่มีที่สุด.

๑๔. ขอพระมหาบุรุษผู้เลิศกล้าทั้งหลายทั้งปวงนั้นโปรดอภิบาลข้าพระเจ้าผู้สถิตในท่ามกลางแห่งพระชินบัญชรอยู่บนพื้นแผ่นดิน.

ข้าพระเจ้ามีความรักษาดี โดยทำให้ครบถ้วนทุกทางอย่างนี้ ด้วยประการฉะนี้ ขอจงชนะอุปัทวะด้วยอานุภาพพระพุทธะผู้ทรงชนะ ชนะข้าศึกขัดข้องด้วยอานุภาพแห่งพระธรรม ชนะอันตรายด้วยอานุภาพแห่งพระสงฆ์ อันอานุภาพแห่งพระสัทธรรมอภิบาลประพฤติอยู่ในพระชินบัญชรเทอญ.

มองเมืองไทยทางพุทธบัญชร

๘ สิงหาคม ๒๕๒๐

การปฏิบัติพุทธศาสนาได้เป็นไปอย่างเสรีในประเทศไทยเรา ใครอยากจะบวชเรียนก็บวชเรียนได้ ใครอยากจะเข้าวัดฟังธรรมก็เข้าวัดฟังธรรมได้ ใครอยากจะบำเพ็ญกุศลอย่างไรก็บำเพ็ญได้ จึงเป็นขณะคือโอกาสที่หาได้ยากในประเทศอื่นในปัจจุบันนี้ เพราะฉะนั้นเราทั้งหลายจึงสมควรที่จะได้มีความสำนึกในโอกาสพิเศษซึ่งเราทั้งหลายได้รับอยู่ในขณะนี้ และควรที่จะมีความไม่ประมาท คือไม่มัวเมาเลินเล่อเผลอเพลิน และก็ควรที่จะได้สำนึกพิจารณาต่อไปว่าโอกาสพิเศษที่ยังมีอยู่นี้เพราะอะไร เมื่อกล่าวโดยส่วนรวมก็จะพึงกล่าวได้ว่าเพราะมีพระมหากษัตริย์เป็นองค์เอกอัครศาสนูปถัมภก มีรัฐบาลซึ่งเป็นผู้อุปถัมภ์ศาสนาทั้งหลาย ไม่เบียดเบียนศาสนาทั้งหลาย และเป็นผู้อุปถัมภ์ผู้ประพฤติธรรม ไม่เบียดเบียนผู้ประพฤติธรรม รัฐบาลในที่นี้ก็หมายถึง

ผู้ปกครองประเทศ ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการปกครอง เพราะฉะนั้นพุทธศาสนาจึงได้ดำรงอยู่ด้วยดี อันหมายถึงพระสงฆ์ก็ดำรงอยู่ด้วยดี วัดวาอารามทั้งหลายก็ดำรงอยู่ด้วยดี การทำนุบำรุงอุปถัมภ์ก็ดำรงอยู่ด้วยดี มีผู้นับถือนับตั้งแต่พระมหากษัตริย์ลงมาจนถึงประชาชนทั่วไป การที่เป็นดังนี้ ถ้าพิจารณาเข้าไปอีกว่าเพราะอะไร ก็จะพึงเห็นได้ว่าเพราะความดีของพุทธศาสนานั้นเองเป็นเหตุสำคัญส่วนใหญ่ ซึ่งทำให้มีผู้นับถือตั้งแต่องค์พระประมุขของประเทศชาติลงมา และความดีในพุทธศาสนานี้ ผู้ที่นับถือก็ได้นำไปปฏิบัติบังเกิดผลประโยชน์ ทำให้ความดำรงอยู่ของหมู่ชนที่รวมกันอยู่นี้ดำรงอยู่ได้ด้วยดี อาศัยหลักธรรมของพุทธศาสนามาเป็นข้อปฏิบัติ ความดำรงอยู่ได้ด้วยดีนี้ก็นับตั้งต้นแต่ครอบครัวหนึ่งขึ้นไปที่รวมกันอยู่จนถึงเป็นประเทศชาติ มารดาบิดากับบุตรธิดาต่างก็ปฏิบัติชอบต่อกัน ครูอาจารย์กับศิษยานุศิษย์ต่างก็ปฏิบัติชอบต่อกัน สามีกับภริยาต่างก็ปฏิบัติชอบต่อกัน มิตรกับมิตรต่างก็ปฏิบัติชอบต่อกัน นายกับผู้รับใช้หรือว่าผู้มีทรัพย์ที่ใช้ทรัพย์ลงทุนกับผู้ใช้แรงงานรับจ้างต่างก็ปฏิบัติชอบต่อ

กัน สมณะพราหมณ์อันหมายถึงพระทางศาสนากับผู้นับถือต่างก็ปฏิบัติชอบต่อกัน รวมความว่าหมู่ชนที่เกี่ยวข้องกันอยู่ทุกฝ่ายต่างก็ปฏิบัติชอบต่อกันตามหลักธรรมของพระพุทธเจ้า เมื่อเป็นดังนี้จึงอยู่ด้วยกันด้วยดีมีความสุขความเจริญ ตั้งแต่กลุ่มน้อยจนถึงกลุ่มใหญ่คือประเทศชาติ

พุทธศาสนาสมบูรณ์ด้วยความดีคือหลักธรรมคำสั่งสอนต่าง ๆ สำหรับผู้ที่จะนำไปประพฤติปฏิบัติเกื้อกูลดังกล่าว ฉะนั้นเมื่อทุกฝ่ายต่างได้ประพฤติปฏิบัติอยู่ตามหลักธรรมของพระพุทธเจ้า ก็เรียกว่าประพฤติดีต่อกัน เกื้อกูลต่อกัน ทุกประเทศในโลกนี้แต่โบราณกาลต่างก็มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขปกครอง แต่ส่วนมากไม่ได้ใช้หลักธรรมของพระพุทธเจ้า เพราะฉะนั้นจึงมีความแปรปรวนเปลี่ยนแปลงไปต่าง ๆ ดังที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน แต่ว่าพระมหากษัตริย์ของไทยเราได้ทรงรับนับถือพุทธศาสนา ปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธเจ้า ดังเช่นที่เรียกว่าทศพิธราชธรรม ธรรมของผู้ปกครองคือพระราชา ๑๐ ประการ ได้ทรงยึดถือเป็นหลักปฏิบัติตลอดมาทุกกาลสมัย พระมหา

กษัตริย์จึงได้ปรากฏเป็นสถาบันที่ตั้งมั่นอยู่ในจิตใจของคนไทยส่วนรวม และพุทธศาสนาเองก็สมบูรณ์ด้วยหลักธรรมต่าง ๆ ได้เป็นที่ตั้งแห่งศรัทธาปสาทะ ตั้งอยู่ในจิตใจของประชาชนอย่างมั่นคง และประชาชนทั่วไปได้อาศัยหลักธรรมดังกล่าวจึงได้รวมกันอยู่มั่นคงเป็นประเทศชาติ พ่อแม่ก็คงเป็นพ่อแม่ที่ดีอุปการะเลี้ยงดูลูก ลูกก็ปรากฏเป็นลูกที่ดีมีกตัญญูกตเวทีต่อพ่อแม่ ดังนี้เป็นต้น มีธรรมเป็นหลักยึดเหนี่ยวผูกพันจิตใจของกันอยู่ ฉะนั้นสถาบันชาติศาสนาพระมหากษัตริย์ไทยเรานี้จึงต่างจากสถาบันในประเทศต่าง ๆ ซึ่งไม่ได้รับนับถือหลักธรรมในพุทธศาสนามาเป็นเครื่องผูกพัน แต่ว่าสถาบันในประเทศไทยเรานี้ได้รับนับถือพุทธศาสนามาเป็นเครื่องผูกพัน จึงได้ดำรงมั่นแตกต่างจากประเทศชาติอื่น ๆ แม้ที่อยู่ใกล้เคียงกัน **สถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ของไทย จึงมิได้เป็นเพียงคำขวัญเท่านั้น แต่มีตัวตนจริง ๆ มีสาระ มีแก่นสาร มีความแข็งแกร่งจริง ๆ**

การที่พุทธศาสนาสามารถจะแสดงหลักธรรมเป็นเครื่องผูกพันดังกล่าวมานี้ ก็เพราะว่าคนไทยเราได้มี

ประเพณีนับถือพุทธศาสนาที่เหมาะสม ปลูกฝังศรัทธาปัญญา ลงในจิตใจของบุคคลทุกชั้น ทั้งโดยตรง ทั้งโดยอ้อม มาตั้งแต่ในอดีต ดังจะพึงเห็นได้ว่าพระสงฆ์ของประเทศชาติไทยเรานี้เมื่อได้เข้ามาบวชเรียนก็ศึกษาให้รู้พุทธศาสนาตามหลักสูตรที่ได้จัดกันขึ้นตามความเหมาะในสมัยนั้น ๆ และยังได้เรียนรู้วิชาที่ไม่ขัดขวางกันกับทางพระวินัย หรือไม่ขัดขวางกันมากนัก แล้วก็ได้สั่งสอนเผยแผ่แก่ประชาชน กับช่วยเหลือประชาชนในด้านต่าง ๆ โดยที่ไม่เข้าไปเกี่ยวข้องกับการบ้านการเมือง แต่ว่ามุ่งช่วยด้วยจิตใจที่เป็นกุศลทั่ว ๆ ไป และได้มีพระเถระซึ่งเป็นนักปราชญ์ในพุทธศาสนาได้ปรับปรุงการปกครองการศึกษาในคณะสงฆ์ขึ้นเป็นคราว ๆ มา จนถึงในสมัยปัจจุบันก็ได้มีการจัดให้มีการศึกษาพุทธศาสนาสำหรับภิกษุสามเณรสำหรับคฤหัสถ์ สำหรับภิกษุสามเณรก็เป็นหลักสูตรนักธรรมตรี นักธรรมโท นักธรรมเอก สำหรับคฤหัสถ์ก็เรียกว่าธรรมศึกษาตรี โท เอก สำหรับผู้ที่เข้ามาบวชใหม่ก็ศึกษาตามหลักสูตรนักธรรมตรี อันเรียกว่านวกภูมิ

ธรรมเนียมบวชเรียนชั่วระยะเวลาในเทศกาลเข้า

พรรษา คือไม่เกิน ๔ เดือน ได้มีใช้ในประเทศไทยนี้มาตลอดเวลาช้านาน และผู้ที่เข้ามาบวชเรียนชั่วระยะกาลอันสั้นนี้ ก็นับตั้งแต่องค์พระมหากษัตริย์องค์รัชทายาทเป็นต้นลงมา ดังจะพึงเห็นได้ว่า พระมหากษัตริย์ไทยในอดีต ในสมัยกรุงสุโขทัย สมัยอยุธยา ก็มีปรากฏว่าเป็นพระมหากษัตริย์แล้วได้เสด็จออกทรงพระผนวชชั่วระยะเวลาหนึ่ง ในสมัยกรุงเทพฯ นี้ก็มีรัชกาลที่ ๕ กับรัชกาลปัจจุบันได้เสด็จออกทรงพระผนวชเมื่อเป็นพระมหากษัตริย์แล้ว รัชกาลอื่น ๆ ก็ได้ทรงพระผนวชตั้งแต่ยังไม่ได้เป็นพระมหากษัตริย์ และประชาชนทั่วไปก็นิยมออกบวชกัน เพราะฉะนั้น จึงมีโอกาสได้มาศึกษาพุทธศาสนาให้รู้จักหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า อันล้วนเป็นคำสั่งสอนที่มีเหตุผล สามารถที่จะนำไปปฏิบัติให้บังเกิดเป็นประโยชน์ตนและประโยชน์ของส่วนรวมได้ ทั้งได้มาอยู่ร่วมกัน ผู้ที่มาอยู่ร่วมกันนี้ ก็มาจากตระกูลต่าง ๆ กัน ฐานะต่าง ๆ กัน ความรู้ต่าง ๆ กัน แต่ก็มาอยู่ร่วมกันในพระธรรมวินัยอันเดียวกัน มาเป็นพี่น้องกันในพระธรรมวินัย และผู้ที่เข้ามาบวช ไม่ว่า

จะเป็นผู้ใด แม้ท่านผู้สูงสุดคือเป็นพระมหากษัตริย์มาทรงพระผนวช หรือพระยุพราชมาทรงพระผนวช ก็มาอยู่ร่วมกันกับภิกษุทั้งหลาย มีพระธรรมวินัยเสมอกัน เหมือนอย่างเป็นพี่น้องกันในพระธรรมวินัย จึงเป็นการหัดให้มีธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวต่อกัน ประการสำคัญคือให้มีสมานัตตตา คือความเป็นผู้มีตนเสมอกัน เสมอกันด้วยพระธรรมวินัย อันคนเรานั้นย่อมมีไม่เสมอกันในบางอย่าง เสมอกันในบางอย่าง ที่ไม่เสมอกันในบางอย่าง ก็เช่นว่า ฐานะทางทรัพย์เป็นต้นต่างกัน ฐานะทางตระกูลแม้ในบัดนี้จะถือว่าเสมอกัน แต่ความนับถือที่ต่างกันก็ยังมีอยู่ และนอกจากนี้รูปร่างที่ต่าง ๆ กัน ดังเช่นบางคนสูง บางคนต่ำ ไม่เท่ากัน บางคนดำ บางคนขาว และอวัยวะในร่างกายนี้เช่นว่านิ้วทั้งห้าก็ไม่เท่ากัน ส่วนของร่างกายก็วางอยู่ไม่เท่ากัน เช่นว่าศีรษะก็อยู่ข้างบน เท้าก็อยู่ข้างล่าง ท้องก็อยู่ตรงกลาง เหล่านี้เป็นต้น ซึ่งจะเอามาจับวางให้เท่ากันหาได้ไม่ และนอกจากนี้กรรมที่ทำไว้ยังมีต่าง ๆ กัน บางคนทำดี บางคนทำชั่ว เรียกว่าต่างกันโดยกรรม คนที่ทำชั่วนั้นจะให้ไปเสมอกับคนที่ทำดี

หาได้ไม่ คนที่ทำดีจะให้ไปเท่ากับคนที่ทำชั่วก็หาได้ไม่ จึงเรียกว่ายังมีต่าง ๆ กันโดยกรรม และความรู้ก็ยังมี ต่าง ๆ กันอีกเหมือนกัน เรียนมากก็รู้มาก เรียนน้อยก็รู้น้อย ดังนี้เป็นต้น นี้เป็นส่วนที่ต่าง ๆ กันในบางอย่าง ทีนี้ส่วนที่เสมอกันนั้นก็เป็นต้นว่ามีความเป็นมนุษย์เสมอกัน เพราะว่าเกิดโดยชาติแห่งมนุษย์เสมอกัน และเมื่อเกิดมาแล้วก็จะต้องแก่เจ็บตายเหมือนกัน จะต้องประกอบด้วยลักษณะที่ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา เสมอกันหมด แม้โดยกรรมเอง ทุกคนผู้ทำกรรม แม้จะต่างกันโดยกรรม ก็เสมอกันโดยที่มีกรรมเป็นของตน เป็นทายาทรับผลแห่งกรรมที่ตนทำเหมือนกันหมด ไม่มียกเว้นใคร นี้เป็นข้อที่เสมอกัน และนอกจากนี้ยังเสมอกันได้โดยที่ประพฤติพระธรรมวินัยร่วมกันเสมอกัน ทั้งเมื่อปฏิบัติในสาราณียธรรม ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความรักเคารพกัน คือว่าตั้งเมตตากายกรรม วจีกรรม มโนกรรม ต่อกัน เฉลี่ยเผื่อแผ่เจือจานลาภที่ได้มาโดยชอบธรรมให้แก่กัน ประพฤติศีลเสมอกัน มีทิฏฐิคือความเห็นที่ตรงต่อพระธรรมวินัยเสมอกัน ดังนี้แล้วก็แปลว่าเป็นผู้มีตนเสมอกัน

และแม้ว่าจะมาจากตระกูลที่ต่างกัน ฐานะที่ต่างกันอย่างอื่นที่ต่างกันดังกล่าวมาข้างต้น เมื่อมีความเสมอกัน มีความเคารพรักกันอยู่ดังนี้ ก็แปลว่าไม่มีช่องว่าง เมื่อไม่มีช่องว่างต่อกันก็ย่อมจะมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ที่เรียกว่าสามัคคีเอกีภาพ เอกีภาพคือความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพราะฉะนั้น จะพึงเห็นได้ว่าคนเรานั้นมีฐานะต่าง ๆ กันอยู่ตั้งแต่อยู่ในครอบครัว แต่ว่ามีความรักความเคารพเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แปลว่าไม่มีช่องว่างในระหว่างกัน เป็นต้นว่าพ่อแม่กับลูก อันว่าพ่อแม่กับลูกนั้น อันที่จริงก็เป็นคนละชั้น จะให้พ่อแม่กับลูกเสมอกันนั้นไม่ได้ พ่อแม่ก็เป็นพ่อแม่ ลูกก็เป็นลูก นี่เป็นข้อที่ต่างกัน แต่ว่าพ่อแม่กับลูกนั้นเมื่อปฏิบัติชอบต่อกันมีความรักเคารพกันแล้วก็เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เรียกว่ามีสามัคคีเอกีภาพ ไม่มีช่องว่างในระหว่างกันดังนี้ เรื่องช่องว่างนี้ได้มีภาษิตโลกนิติแสดงไว้นานมาแล้ว ว่า

รักกันอยู่ขอบฟ้า เขาเขียว
เสมือนอยู่หอแห่งเดียว ร่วมห้อง
ชังกันบ่แลเหลียว ตาต่อ กันนา
เหมือนขอบฟ้ามาป้อง ป่าไม้มาบัง

ได้ความว่า รักกันนั้นแม้จะอยู่ไกลกันสุดหล้าฟ้าเขียว ก็เหมือนอย่างอยู่ใกล้กัน แต่ถ้าชังกันแม้จะอยู่ร่วมห้องกันก็เหมือนมีขอบฟ้ามากั้นมีป่าไม้มาบัง นี้แสดงถึงช่องว่างกับความไม่มีช่องว่างดังที่พูดกันในปัจจุบัน อันที่จริงคำว่าช่องว่างนี้เป็นคำใหม่ที่ใช้พูดกัน แต่อรรถคือความหมายนั้นเป็นสิ่งที่ภาษิตของไทยเราได้แสดงมาแล้วดังในภาษิตโคลงโลกนิตินั้น คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าแม้ที่ได้แสดงมาแล้ว เป็นคำสั่งสอนที่ทำให้บุคคลทุก ๆ ชั้นทุก ๆ คนมีความสามัคคีกลมเกลียวเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันดังกล่าว ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ไทย จึงกลมเกลียวเป็นอันหนึ่งอันเดียว และอิงกันอยู่เหมือนอย่างไม้ ๓ อันอิงกันอยู่อย่างมั่นคง

พิมพ์ที่โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย หน้าวัดบวรนิเวศฯ กรุงเทพฯ
นายเฉลียว โพธิเกษม ผู้พิมพ์โฆษณา ๒๔/๘/๒๕๒๐

ธมฺมานุภาเวน หตาริสงฺโฆ
จรามิ สทฺธมฺมนุภาวปาลิโต

๑๗ อิจฺเจวมจฺจนฺตกโต สุรกฺโข
ชินานุภาเวน ชิตุปปทฺทโว
สงฺฆานุภาเวน หตาริสงฺโฆ
จรามิ สทฺธมฺมนุภาวปาลิโต

๑๘ สทฺธมฺมปาการปริกฺขิโตสฺมิ
อฏฺฐาริยา อฏฺฐทิสาสุ โหนฺติ
เอตฺถนฺตเร อฏฺฐ นาถา ภวนฺติ
อุทฺธํ วิตานํว ชินา ฐิตา เม

๑๙ ภินฺทนฺโต มารเสนํ มม สิรสิ ฐิโต โพธิมารุยฺห
สตฺถา โมคฺคลฺลาโนสิ วาเม วสติ ภุชตเฏ
ทกฺขิเณ สาริปุตฺโต

ธมฺโม มชฺเฌ อุรสฺมึ วิหรติ ภวโต โมกฺขโต
โมรโยนึ สมฺปตฺโต โพธิสตฺโต จรณยุคคโต
ภานุ โลเกกนาโถ

๒๐ สพฺพาวมงฺคลมุปทฺทวทุนฺนิมิตฺตํ
สพฺพีติโรคคหโทสมเสสนินฺทา